

Signe Riisalo
Sotsiaalministeerium

13. juuni 2024

Lugupeetud sotsiaalkaitseminister

Täname võimaluse eest avaldada võrdse kohtlemise võrgustikuga arvamust soolise võrdsuse ja võrdsete võimaluste seaduse (SVVVS) eelnõule. Tunnustame valitsust, sotsiaalministeeriumi ning majandus-ja kommunikatsiooniministeeriumi nimetatud eelnõu valmimise eest. See on oluline samm edasi kõigi inimeste inimõigusi austava Eesti suunas.

2013. aastal loodud võrdse kohtlemise võrgustik koondab vabaühendusi, mille üks põhitegevusi on seista oma sihtrühma võrdsete õiguste tagamise eest. Üle üheteistkümne aasta on olnud võrgustiku üks peamisi huvikaitse eesmärke võrdse kohtlemise seaduse tunnuste hierarhia kaotamine ja kõikidele vähemusgruppidele ühetaolise kaitse tagamine. Lisaks oleme seisnud inimõiguste ning vähemuste ja haavatavate gruppide eest mitmetes teistes valdkondades, mis otsesemalt või kaudsemalt on võrdse kohtlemisega seotud.

Tulenevalt meie võrgustiku pikaagsetest huvikaitse eesmärkidest tunneme heameelt, et riik on eelnõuga asunud lahendama olukorda, kus võrdse kohtlemise seadus (VõrdKS) ei vasta põhiseaduse §-is 12 sisalduvale võrdsuspõhiõiguse põhimõttele. On teada, et hetkel on VõrdKSi ja soolise võrdõiguslikkuse seaduse (SoVS) kohaldamisala erinev, sest soo alusel diskrimineerimine on keelatud kõigis ühiskonnaelu valdkondades, kuid teiste tunnuste puhul üksnes VõrdKS §-is 2 loetletud valdkondades. Lisaks loob VõrdKS erinevate tunnuste kaitsele valdkondade vahel hierarhia, mis ei vasta samuti võrdsuspõhiõiguse põhimõttele. Selline olukord raskendab või teeb võimatuks usutunnistuse või veendumuste, vanuse, puude või seksuaalse sättumuse alusel pöörduda diskrimineerimise kaebusega nii võrdõigusvoliniku kui kohtu poole.

Tervitame plaani avada eelnõuga soo terminit selle tegelikus kasutuses ehk lisada iseseisvate tunnustena seni üldiselt soo tunnuse all hõlmatud tunnused nagu sooline identiteet, sooline eneseväljendus ja sootunnused. Selline lähenemine on oluline, kuna vastab tänapäevasele laiale käsitlusele soost, mis ei piirdu üksnes bioloogilise sooga. Juba 1970. aastatel võeti laiemalt kasutusele sotsiaalse soo mõiste ning hakati eristama kaasasündinud bioloogilist sugu (inglise

keeles sex) ning dünaamilist sotsiaalset sugu (inglise keeles gender)¹. Võrdse kohtlemise võrgustiku liikmeteni on jõudnud mitmeid juhtumeid, kus soovähemustel pole olnud võimalik kasutada spordiklubides pesuruumi, kuna need on kättesaadavad üksnes bioloogilise soo alusel. Samuti on võtnud laia ja tänaast reaalsust arvestava vaate Euroopa Komisjon. Näiteks kirjutab komisjon teatistes Euroopa Parlamendile ja Nõukogule kaasavast ja kaitsvast Euroopast: „Vihkamine on muutumas peavooluks, mis on suunatud üksikisikute ja inimrühmade vastu, kellel on või kellel tajutakse olevat ühine tunnus nagu rass, etniline päritolu, keel, usutunnistus, rahvus, vanus, sugu, seksuaalne sättumus, sooline identiteet, sooväljendus, sootunnused või muu põhitunnus või nende kombinatsioon.“²

Kuna vanus on tunnuseks pikalt olnud VõrdKS-is kaetud üksnes töövaldkonnas, on positiivne, et eelnõu seletuskiri pöörab eraldi tähelepanu noori ja vanemaealisi puudutavatele väljakutsetele. Lisaks rõõmustame, et seletuskirjas on eraldi sihtgrupina ära toodud lapsed, kes on lisaks vanemaealistele ja erivajadustega inimestele potentsiaalsed kasusaajad mitmetest meetmetest, mis puudutavad ligipääsetavust. On teada, et nii vanuseline diskrimineerimine kui noorte ja vanemaealiste vähenemine kaasatus, on Eesti ühiskonnas probleem (vt nt seletuskirja lehekülge 52), seega on vanusega seotud võrdsete võimaluste tagamise juures erilise tähtsusega SVVVS rakendamise seotud aspektid. See tähendab, et vaja on ka konkreetseid toetavaid tegevusi koos piisava rahastusega.

Olulise lisandusena tuuakse eelnõusse sisse puudega seotud, kuid seni mitte täielikult kaetud tervises seisund. Tervises seisundi kui tunnuse lisandumine tagab senisest parema kaitse inimestele, kes kogevad ajutiselt või pikemalt mõnda vaimse ja füüsilise tervisega seotud probleemi. Näiteks on võrgustikuni jõudnud potentsiaalne diskrimineerimisjuhtum, kus õppetöö korraldamisel ei arvestatud tudengi pikaajase üldistunud ärevushäirega või olukord, kus töötaja jäeti eemale täienduskoolituse võimalustest jalaluumurru tõttu. Tervises seisund uue tunnuseks aitab taolisi olukordi nii paremini teadvustada, kui vajadusel läbi tagatud õiguskaitse leida lahendusi.

Paljude positiivsete arengute kõrval vajab samas tähelepanu veganluse kui veendumuse käsitlemine eelnõu seletuskirjas. Juba 1993. aastal tegi Euroopa Inimõiguste Kohus otsuse (W vs Ühendkuningriik, 18187/91), mis esimest korda tõlgendas Euroopa inimõiguste konventsiooni artiklit 9 mõtte-, usu- ja veendumusvabadusest veganluse vaatest. Kaasus puudutas töötamist

¹ Feministeerium. Sugu. <https://feministeerium.ee/dictionary/sugu/>

² Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile ja Nõukogule: Kaasavast ja kaitsvast Euroopa: vaenukõne ja vaenukuritegude lisamine ELi kuritegude loetellu. Brüssel, 9.12.2021. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:52021DC0777>

trükikojas, kus muuhulgas olid kasutusel loomadel testitud trükivärvid. Näiteks kinnitas Suurbritannias 2020. aastal töövaidluskomisjon Jordi Casamitjana juhtumi osas, et veganlus on võrdõigusseadusega kaitstud veendumus. Seega on asjaolu, et veganlus kuulub veendumuse alla, Euroopas aastakümneid riikide tasemel tunnustatud ja arvestatud.

Eelnõu paragrahvis 14 on loetletud diskrimineerimist lubavad erandid. Lõike 5 punkti 2 kohaselt ei loeta diskrimineerimiseks hariduse andmisel ning avalikkusele kauba ja teenuse pakkumisel usutunnistusest või veendumustest tuleneva erivajadusega mitteamestamist, kui sellega arvestamine põhjustaks ebaproportsionaalselt suuri kulutusi. Eelnõu toob siinkohal näite vegantoidu pakkumisest õpilastele. Eesti on asunud uuendama oma toitumis- ja liikumissoovitusi ning nende aluseks on 2023. aastal valminud Põhjamaade toitumissoovitused³. Nimetatud dokumendis soovitatakse vähendada muuhulgas punase liha ja eriti lihatoodete tarbimist⁴.

Seega on küsitav, kas taimse toidu mitte pakkumist õpilastele on võimalik õigustada suurte kulutustega, kui ka riiklik poliitika on liikumas taimse toitumise suunas nii keskkonna-, tervise kui ka loomaõiguslike aspekte silmas pidades. Seletuskirjas toodud vegantoitumise näide võib aga läbi teleoloogilise tõlgenduse luua aluse veganite diskrimineerimiseks toitlustusvaldkonnas. Lisaks väärneb rõhutamist, et veganlus ei puuduta üksnes toitumisega seotut. Veganlus kui veendumus tähendab laiemalt loomade ekspluateerimises mitteosalemist.

Viimaseks on meil võrgustikuna heameel näha, et eelnõuga laiendatakse soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku pädevust. Positiivne on, et volinik saab selge pädevuse tegemaks ettepanekuid õigusaktide eelnõude kohta ja võimaluse anda soovitusi olulistele riiklikele dokumentidele. Tunnustame, et riik on astumas märgilisi samme, et voliniku institutsioon oleks päriselt sõltumatu ja selle valikuprotsess läbipaistev. Varasemalt on voliniku valimisprotseduur tekitanud küsimusi, selle tõttu on isegi kohtusse pöördutud⁵.

Seaduse kohaldamisala laiendamine ja volinikule lisanduv õigus pöörduda isiku õiguste kaitseks tema nõusolekul ja nimel kohtusse, toob ilmselgelt kaasa voliniku büroo töökoormuse kasvu. Varasemalt oleme võrgustikuga kritiseerinud, et soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise

³ Tervise Arengu Instituut, uuendatud 05.06. 2024.

<https://www.terviseinfo.ee/et/valdkonnad/toitumine/riiklike-toitumis-ja-toidusoovituste-uuendamise/toitumis-ja-liikumissoovituste-uuendamine-2025>

⁴ Põhjamaade Ministrite Nõukogu. Vähem liha, rohkem taimset toitu - Põhjamaade 2023. aasta toitumissoovitused. 21.06.2023. <https://www.norden.ee/et/meist/uudised/item/10023-vaehem-liha-rohkem-taimset-toitu-pohjamaade-2023-aasta-toitumissoovitused>

⁵ Sulev Vedler, Eesti Ekspress. Võrdõigusvoliniku valimine. Skandaali tagamaa. 23.09.2015. <https://ekspress.delfi.ee/artikkel/72533317/vordõigusvoliniku-valimine-skandaali-tagamaa>

voliniku rahastamine on tema ülesannetega võrreldes selgelt ebapiisav⁶. Rõhutame seega vajadust tagada nii voliniku tööks kui kogu valdkonna tegelikuks arenguks ressursside piisav olemasolu.

Loodame, et seaduseelnõu menetlemine Riigikogus möödub sisukalt ja oleme omalt poolt valmis panustama nii seadusloome protsessis kui ka hiljem, SVVVS-i rakendusprotsessides.

Võrgustiku liikmed:

Eesti Inimõiguste Keskus
Eesti Lastekaitse Liit
Eesti LGBT Ühing
Eesti Noorteühenduste Liit
Eesti Pagulasabi
Eesti Puuetega Inimeste Koda
Eesti Vegan Selts
Eesti Üliõpilaskondade Liit
Naiste Tugi- ja Teabekeskus
Oma Tuba (Feministeerium)
URALIC Keskus

Lisainfo:

Kelly Grossthal
võrgustiku koordinaator
Eesti Inimõiguste Keskus
kelly.grossthal@humanrights.ee

⁶ Võrdse kohtlemise võrgustik. Ühisaruanne Eesti kolmanda üldise korralise ülevaatus (UPR) jaoks. 2020.
<https://humanrights.ee/app/uploads/2020/12/UPR-EST-uus.pdf>